

Вступ

Органічна архітектура – це не стиль у звичному сенсі цього слова, з набором певних форм і плавних ліній. Це скоріше підхід до проектування, заснований на розумінні потреб людини та впливу на неї архітектурного середовища

Фантазія чи функція? Як ми отримали стільки практичних, але нецікавих будівель 10 років тому в найбільшому архітектурному журналі Architectural Review вийшла стаття, де стверджувалося, що формотворення більше не є першочерговим завданням архітектора – йому на зміну прийшла енергоефективність. Дизайн поступився місцем турботі про зниження викидів CO₂.

З тих пір ця тенденція розвивається. Наприклад, в Німеччині кожні два роки посилюються вимоги до енергоефективності будівель, і основна робота архітекторів спрямована на те, щоб цим вимогам відповідати. Але це призводить до виникнення одноманітності. Середовище стає монотонним.

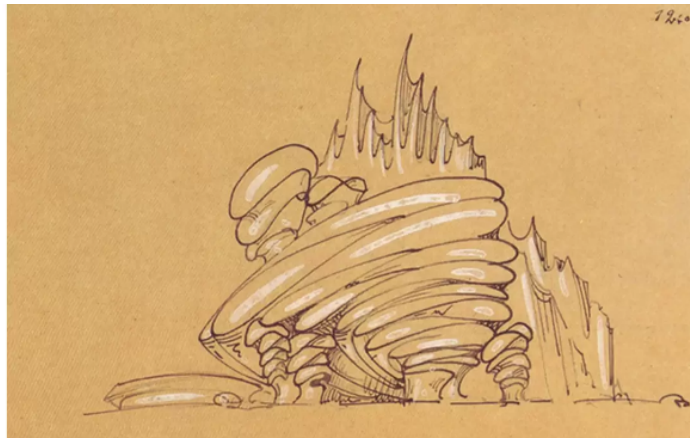
Ще на початку двадцятого століття **Ле Корбюзьє** говорив, що «архітектура повинна стати схожою на машину». Він багато взяв із промислової архітектури: стрічкове скління, колони-підпірки. Його концепція була – «будинок як машина для житла». Але оскільки Ле Корбюзьє все-таки був художником, то він також казав про необхідність декоративних елементів, які викликали б «поетичну реакцію».

Однак уже незабаром і ці декоративні елементи зникають. Так, у побудованому **Вальтером Гропіусом** селищі Дессау-Тьортен (1928 рік), першому, де будинки зводилися зі збірних елементів, вони відсутні повністю. Це середовище, в

якому людина не отримує задоволення духовних і душевних потреб – задовольняються лише фізичні потреби.

Зміна цієї тенденції намітилася вже в 60-70-х, 80-х роках минулого століття, із зародженням постмодернізму, коли важливість задоволення духовних та естетичних потреб також почали визнавати.

Втім, і до цього були архітектори, які цурались такої над-функціональності, і хто, навпаки, шукав чистого мистецтва, без зв'язку з технікою – такі як Герман Фінстерлін. Його архітектурні фантазії за життя не були реалізовані та залишалися просто малюнками – втілити в життя щось схоже вдалося лише в наш час, коли з'явилися нові технології, які дозволяють це зробити.

Герман Финстерлин. Эскиз

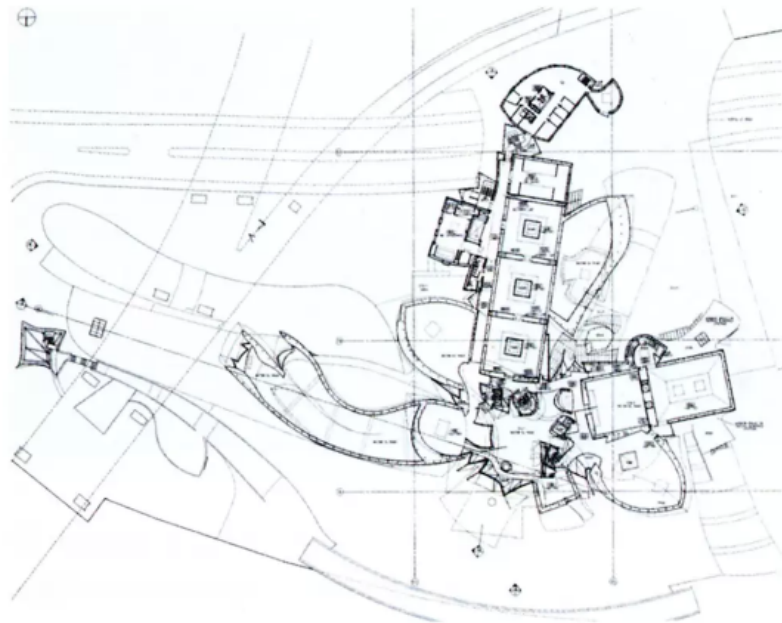
Architectural

Finsterlin 720

Эскиз Германа Финстерлина

Finsterlin 800

Музей Гуггенгайма в Більбао

Наприклад, Музей Гуггенгайма в Більбао, спроектований Френком Гері (1997 рік) – у ньому архітектура стає чисто художнім актом. Але навіть там на рівні плану ми бачимо певний конфлікт між вигнутими формами та традиційними елементами, на кшталт прямокутних виставкових залів.

Архітектура як поштовх до розвитку свідомості: Антоніо Гауді, Рудольф Штайнер, Френк Ллойд Райт

У 2013 році в тому ж Architectural Review з'явився цикл статей «Велике переосмислення: в напрямку цілісної архітектури» («The Big Rethink: Towards A Complete Architecture», Peter Buchanan). У ньому на підставі інтегральної теорії свідомості Кена Уїлбера Пітер Б'юкенен критикує сучасну архітектуру за недостатню увагу до духовних проблем і цінностей людини. Людина повинна розвиватися, свідомість повинна розвиватися, а навколишнє середовище має в цьому допомагати – чого не відбувається у випадку з архітектурою ХХ століття.

Також для ілюстрації тез Б'юкенена можна привести відоміший приклад – піраміду Маслоу, що описує послідовність людських потреб, від базових фізіологічних – їжа, сон, безпека – до вершини, на якій знаходяться самореалізація і творчість. Головною метою архітектури має бути звернення до цієї верхівки піраміди, вона має оживляти й давати імпульс до саморозвитку.

Такі архітектори були в ХХ столітті – Антоніо Гауді, Рудольф Штайнер, Луїс Генрі Салліван, Френк Ллойд Райт та інші. І саме ця схема людської свідомості та потреб є ключовою для органічної архітектури.

Антоніо Гауді був яскравим прикладом розуміння зв'язку між архітектурою і потребами людини. Спочатку він працював в історичному стилі, потім перейшов до модерну, а звідти – до «органіки»: це вже можна спостерігати в його Casa Batllo, де вигляд будинку є вираженням того, що живе всередині будівлі. Вперше в історії архітектури будинок відображає індивідуальність та звертається до вищих потреб. Коли ми бачимо його вікна – одразу виникає відчуття, що в будинку є щось індивідуальне, живе.

Антоніо Гауді. Каса Бальо

Френк Ллойд Райд. Церковь в Медисоне

Будинок був побудований, коли тема індивідуальності стала головувати в публічному дискурсі – вона виникла в період Ренесансу і повну силу набрала якраз до ХХ століття. Причому він виділявся так сильно саме на бажання замовника. В архітектурі з’являються елементи, що пробуджують свідомість та викликають відчуття зустрічі з живою істотою.

Рудольф Штайнер. Гетеанум.

У той час всюди відбувалась урбанізація – все більше людей переїжджали в міста, а міста росли все швидше. Тераса на даху Casa Batllo в цьому випадку дає можливість з'єднатися через архітектуру з силами і якостями, які раніше людина переживала у зв'язку з природою – Гауді відчував, що людина більше не знаходить цього єднання.

Ще один великий крок Гауді в порівнянні з архітектурою модерну – робота з простором. За рідкісними винятками, архітектори модерну будували звичайні прибуткові будинки, тільки з красивим фасадом. Гауді ж створює простір, за якістю більше схожий на храмовий. Його форми роблять закони природи та конструкції видимими. Вперше простір, пронизаний духовним, створюється в житловому будинку – наприклад, в залі під дахом Casa Batllo, – а людина отримує можливість у повсякденному житті відчувати переживання зв'язку з духовним, яке раніше було доступне тільки в храмі.

Інший архітектор, чиєю головною метою було зводити будівлі, що відтворювали б внутрішню індивідуальність самої будови, сприймалися як живі організми – **Рудольф Штайнер**. Він ще більше звертається до питань розвитку «Я» і теми розвитку всередині архітектури.

Збудований ним центр Антропософського руху Гетеанум (Дорнах, Швейцарія, 1919, відбудований повторно в 1927 році) поступово змінює свій характер і форми від східної частини до західної. Елементи східної частини більш прості й лаконічні; далі поступово виникають скульптурні елементи, які повністю змінюють характер і сприйняття будівлі.

Штайнер вірив, що спостереження розвитку в архітектурі допомагає людям формувати живе мислення: раз по раз проходячи такі метаморфози, людина й сама почне мислити більш пластично.

У **Френка Ллойда Райта** ми бачимо набагато суворіші та більш лаконічні форми, але якщо дивитися глибше – стає зрозуміло, чому його вважають органічним архітектором. Широковідомий відомий його Дім на Водоспаді в Пенсильванії. Часто можна почути, що основним завданням Райта було вписатися в ландшафт, встановити зв'язок з оточенням – і це дійсно так.

Але також ми бачимо – і це ріднить його з Гауді та Штайнером – що будинок має яскраво виражений власний, сильний характер: в його вертикальності, в сильному елементі кам'яного ядра будинку, з якого виростають інші, дрібніші – що нагадує структуру рослини. Це також заклик до розвитку і розкриття внутрішніх здібностей: у своєму творі «Заповіт» Райт писав, що вся архітектура повинна бути спрямована на відображення внутрішнього світла, яке живе в кожній людині.

Фрэнк Ллойд Райт. Дом на Водопаде в Пенсильвании

Після Другої світової війни Райт будує в Медісоні церкву, індивідуальний характер якої виражений ще сильніше – навіть більше, ніж у самого Гауді. Протягом усього життя Райт розвиває ідеї простору, схожі до ідей Гауді: в цій церкві він створює вигнуту параболічну стелю – за словами Райта, «форма параболи висловлює любов Бога до людини».

Водночас на прикладі цієї церкви ми бачимо, як Райт створює соціальний простір: завдяки зверненим одне до одного рядам, парафіяни дивляться не тільки на священика, а й на тих, хто навколо. Концепція простору як стимулу до соціального життя якраз з'являється після Другої світової війни.

Просто запитайте людей: органічна архітектура на прикладі штаб-квартири ING і інших

У 1980-1990-х розвиваються перші еко-рухи. І тоді ж уперше починають говорити про «синдром хворих будівель» (**sick building syndrome**): виявляється, є будинки, в яких люди – що живуть чи працюють там – частіше скаржаться на погане самопочуття і хворіють. У пошуках причин цього феномена вчені орієнтувалися, насамперед, на матеріальні показники – освітлення, вологість. Але для органічних архітекторів очевидно, що сама якість простору може впливати на здоров'я.

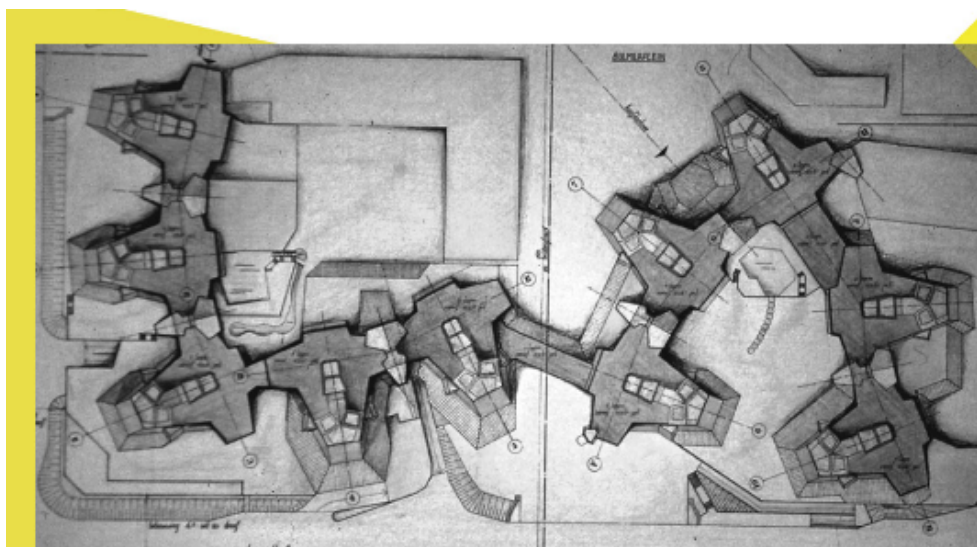
Тоді ж (*початок 1980-х, прим.ред.*) банк **ING** вирішив побудувати нову штаб-квартиру в південній частині Амстердама. Бажаючи показати свою прихильність до людей і поліпшити якість життя, вони хотіли побудувати будинок, максимально приємний для співробітників і тих, хто буде в ньому перебувати.

Банк провів конкурс серед архітекторів: більшість приносили готові проекти, які, на їхній погляд, мали б сподобатися людям. І тільки один офіс, «**Alberts and Van Huut Architects**» надіслав відповідь: «Щоб зрозуміти, що потрібно вашим співробітникам,

нам потрібно спочатку познайомитися з ними та запитати, чого вони самі хочуть». Вони й отримали замовлення.

Банк ING

Банк ING. Внутренний план

Результатом стала дуже непроста будівля, що складається з десяти з'єднаних між собою веж. Основною ідеєю архітекторів було те, що працюючи в такій величезній організації, людина не повинна втрачати свою особистість. Альбертс і Ван Хут розділили будівлю на корпуси, чий масштаб і характер дозволяють

співробітникам зв'язатися з ними, як з власним домом, не втрачаючи себе у величезній, байдужій будівлі.

Банк не повинен був справляти враження «монстра», що поглинає маленьку людину – навпаки, архітектори постаралися створити приємну середу і надати баштам більш індивідуальний характер. Зовні вони схожі, але всередині сильно відрізняються між собою: колір стін поступово змінюється від однієї вежі до іншої, що дозволяє створити додаткову різноманітність і відчуття розвитку.

У будівлі використовується тільки природна вентиляція через витяжки на даху. А ще там є внутрішні двори – місця відпочинку для співробітників, і одночасно джерела чистішого повітря для приміщень. Використання голландської цегли зберігає зв'язок з місцевою традицією. Це теж важливий момент для органічної архітектури, особливо під час будівництва у внутрішніх частинах міст – не створювати різких контрастів, а обігравати наявне оточення.

Задум архітекторів удався: співробітники, що працювали в новій будівлі, дійсно стали менше хворіти, рідше користувалися ліфтом і частіше – сходами, і навіть охочіше затримувалися на роботі: їм було приємно перебувати в середовищі, створеному з урахуванням людських потреб.

Як інші приклади органічної архітектури **Луїджі Фьюмара** наводить дитячий садок у Римі, побудований **Терезою Маріуччі**; Музей культури американських індіанців у Вашингтоні, роботи архітектора **Дугласа Кардинала**.

Поміж його власних творінь, які доводять, що органічна архітектура не обов'язково повинна коштувати мільйони і бути доступною тільки багатим – **Вальдорфська школа в Вероні, Італія**, будівля якої – не що інше як реконструйований склад. Школа мала вкрай обмежений бюджет і дуже стислі терміни для переїзду з іншого приміщення – але завдяки використанню принципів органічної архітектури відверто непривабливий склад вдалося перетворити на затишний і принадний простір.

Головне завдання органічного архітектора – зібрати всі елементи оточення, функцій будівлі й навіть контексту країни та міста, і на цій основі провести синтез: створити будинок, простір, який буде мати властивості живого організму. Архітектор, з одного боку, повинен враховувати враження, яке справляє архітектура, а з іншого – досліджувати людину як істоту, що складається з різних рівнів, і розуміти потреби на кожному з цих рівнів.

Інтернет посилання

1. <https://www.prostranstvo.media/uk/shcho-take-orhanichna-arkhitektura-i-iak-vona-rozvyvalasia-konspekt-lektsii-luidzhi-fiumara/>